

**WSPÓŁPRACA I OTWARTOŚĆ:
BIBLIOTEKA PO QUÉBECKU.
SPRAWOZDANIE Z KONGRESU
PROFESJONALISTÓW INFORMACJI**

(Montréal, 2-4 listopada 2022 r.)

Od 2 do 4 listopada 2022 r. w Montréalu (Québec, Kanada), liczącej ponad 4 miliony mieszkańców metropolii, odbyła się siódma edycja Kongresu Profesjonalistów i Profesjonalistek Informacji (Congrès des professionnel.le.s de l'information) zorganizowanego przez federację środowisk dokumentacyjnych (Fédération des milieux documentaires, FMD). Federacyjny charakter organizacji nie powinien dziwić; łączy bowiem interesy i działania oraz zrzesza dziewięć stowarzyszeń bibliotekarskich, dokumentacyjnych i pokrewnych¹ działających w kanadyjskiej prowincji Québec i za granicą. Dlaczego potrzebna jest Federacja, która zrzesza stowarzyszenia, nie członków indywidualnych? Prowadzący stronę FMD wyjaśniają, że ma to za zadanie wyeliminowanie konkurencji między stowarzyszeniami i promowanie solidarności zawodowej wśród wszystkich osób pracujących w zawodzie².

Kongres stanowi kontynuację organizowanych wcześniej Kongresów Środowisk Dokumentacyjnych (CMD). 7. Kongres, zorganizowany na początku listopada 2022 r. w Centre Mont-Royal w Montréalu, zgromadził blisko 500 uczestników.

---

¹ Na stronie Federacji zostały wymienione następujące: Association des professionnels de l'information et de la documentation (ADBS), Association des Bibliothécaires du Québec Library Association (ABQLA), Association des bibliothèques de droit de Montréal (ABDM), Association des étudiantes et des étudiants de l'École de bibliothéconomie et des sciences de l'information de l'Université de Montréal (AEEEEBSI), Association internationale francophone des bibliothécaires et documentalistes (AIFBD), Atlantic Provinces Library Association (APLA), Bureau de coopération interuniversitaire (BCI), Corporation des bibliothécaires professionnels du Québec (CBPQ) i Réseau BIBLIO.

² <https://fmdoc.org/membres/>.

Francuski język konferencji wynikał ze szczególności miejsca – Kongres zorganizowali bowiem Quebeczycy (Québécois). Tak współcześnie określa się francuskojęzycznych mieszkańców Kanady; przed latami 60. XX wieku mówiło się o Franko-Kanadyjczykach³.

Konferencję otworzył Prezydent FMD Tristan Müller. W dalszej części głos oddano łączącej się zdalnie Marie Grégoire, Prezydentce-Dyrektorce Generalnej Bibliothèque et Archives nationales du Québec w Montréalu (BAnQ) oraz obecnej na sali Maureen Clapperton, dyrektorce kanadyjskiej Bibliothèque Nationale, mówiącej o ważnych rolach bibliotek, także bibliotek publicznych, po pandemii oraz o współpracy bibliotek z różnymi podmiotami, w tym podmiotami zarządzającymi tymi instytucjami.

Po wystąpieniach powitalnych konferencja została zainicjowana prelekcją francuskiej senatorki Sylvie Robert, która opowiedziała o nowym prawie bibliotecznym we Francji, wcześniej podkreślając rolę Kongresu we wspólnym działaniu na rzecz lepszych usług bibliotecznych (hasło to stanowiło motto Kongresu: *Agir ensemble vers de meilleurs services*). Myśl tę rozwinęła mówiąc, że biblioteki są sercem życia ludzi. Lepsze usługi to więcej wolności i więcej równości, ponieważ jesteśmy społeczeństwem bardziej złożonym, a biblioteki pełnią również funkcję kulturową i ludyczną, przełamują bariery mentalne i społeczne. Lepsze usługi mogą dotyczyć nawet najzwyczajszego otwarcia bibliotek w niedziele; to zagadnienie jest również przedmiotem dyskusji we Francji.

Sylvie Robert stwierdziła, że potrzeba zdefiniować bibliotekę na nowo, jej usługi, rolę i misję. Zauważyła, że biblioteki wszędzie są centrum życia społecznego. W dalszej kolejności senatorka opowiedziała o swoich działaniach na rzecz zmiany prawa bibliotecznego we Francji. Współpracując z francuskim Ministrem Kultury, opierając się na swoich wcześniejszych doświadczeniach i zainteresowaniu tematem bibliotek i bibliotekarzy, doprowadziła do zmiany prawa bibliotecznego w 2021 r. Dostęp do bibliotek został zagwarantowany społeczeństwu, a branża bibliotekarska otrzymała ochronę prawną. Propozycja prawna forsowana przez Robert dotyczyła bibliotek publicznych (*bibliothèques publiques territoires*).

Starania o nowe prawo stanowią ciekawy przykład tego, jak wykorzystać wartości kulturowe do legislacyjnego wzmocnienia roli bibliotek (szczegóły: <https://www.senat.fr/leg/tas21-058.html>). W nowej ustawie znalazły się zapisy gwarantujące społeczności równy dostęp za pośrednictwem bibliotek do kultury, informacji, edukacji, badań, wiedzy i wypoczynku (Artykuł 1). W Artykule 9 zakazano likwidacji bibliotek przez departamenty; co więcej – nie mogą one zaprzestać ich finansowania.

---

³ W przejrzysty sposób ewolucję pojęcia przedstawia Joanna Warmuzińska-Rogóż w książce *Szkiele o przekładzie literackim. Literatura rodem z Quebecu w Polsce*. Katowice 2016, s. 8.

Ustawa wzmocniła rolę i misję bibliotek publicznych oraz rozwój czytelnictwa publicznego oraz wyraźnie wpłynęła na wsparcie społeczności lokalnych poprzez rozwój usług i społecznego dostępu do nich.

W trakcie dyskusji zainicjowanej po wystąpieniu S. Robert zadano pytanie o biblioteki innego typu: np. szkolne, więzienne. Senatorka przyznała, że są one wyłączone z nowego prawa. Jak widać, brak systemowego myślenia o bibliotekach nie jest wyłącznie naszą domeną. Dobrze, że choć biblioteki publiczne zostały dostrzeżone.

Po sesji plenarnej obrady odbywały się w sekcjach, co zostało rozwiązane tak, że sala obrad plenarnych została w trakcie przerwy podzielona na dwa pomieszczenia (Salle BAnQ i Salle OCLC) poprzez zastosowanie rozwiązania ścian przesuwanych. Niestety, wpłynęło to na komfort uczestnictwa w obradach. To pierwsza konferencja, której części referatów pierwszego dnia – ze względu na liczbę uczestników – wysłuchałem siedząc na podłodze wraz z innymi bibliotekarzami.

W Sali OCLC zostały wygłoszone referaty w części tematycznej poświęconej technikom i dokumentacji. Pierwszy referat dotyczył współpracy bibliotekarzy i techników (techników) dokumentacji, szans, dobrych praktyk w realizacji usług informacyjnych (*La collaboration entre bibliothécaires et techniciens en documentation: défis, opportunités et bonnes pratiques dans les services de référence*). Referat ten zaprezentowali Carolyne Menard i Andre Bilodeau. W wystąpieniu dokonali porównania odsetka osób z wyższym wykształceniem w grupach bibliotekarzy i techników informacji (u techników informacji był on niższy). Następnie dokonali charakterystyki wybranych form współpracy, polegających, np. na wdrażaniu wspólnych praktyk w działalności bibliotek, organizacji klubu współpracy naukowej na Uniwersytecie w Montréalu czy w zakresie wprowadzania udogodnień, które zostały zgłoszone osobiście czy elektronicznie przez techników informacji i dokumentacji. Dla polepszenia współpracy i lepszej organizacji bibliotek zaproponowali mniej hierarchiczną strukturę zespołu bibliotecznego, partnerstwo, opracowanie banku danych w sprawie wiedzy specjalistycznej, etapowanie pracy. Dostrzegli także, że w przyszłości może nastąpić zmiana roli bibliotek.

W tej części referaty zaprezentowały jeszcze Frédérique Caron i Zoé Cadieux, które mówiły o współpracy między Regionalnym Centrum Archiwów w Outaouais a Szkołą Edukacji Ogólnej i Profesjonalnej (CEGEP) w Outaouais (*La collaboration entre le Centre régional d'archives de l'Outaouais et le Cégep de l'Outaouais*). Kolejny referat również dotyczył współpracy, został zatytułowany: Jak udział techników dokumentacji w projektach współpracy umożliwia usprawnienie zarządzania dokumentacją (*Comment la participation des techniciens en documentation aux projets collaboratifs permet la valorisation de la gestion documentaire*). Wnioski płynące z takiego ujęcia problemowego tematu zaprezentował Francis Rancourt-Proulx.

W drugiej sekcji równoległej (Sala BAnQ) toczyły się obrady tematycznie skoncentrowane wokół usług bibliotek publicznych, których autorzy przedstawiali konkretne działania, zastosowania i rozwiązania związane z obsługą różnych rodzajów użytkowników oraz prezentowali dobre praktyki w tym zakresie.

Wystąpienie pierwsze, wygłoszone przez Margaret Kästner i Katyę Borrás, dotyczyło zestawów ćwiczeń dla osób z zaburzeniami funkcji poznawczych (*Trousses d'activités pour les personnes vivant avec des troubles cognitifs: un projet collaboratif*).

W następnym referacie przedstawiony został projekt *Le Pavillion*, nowej przestrzeni bibliotecznej zlokalizowanej na poziomie 4 Grande Bibliothèque BAnQ, przeznaczonej do przechowywania i udostępniania muzycznych zbiorów narodowych. Dodatkowo zasób tworzą dostępne w wolnym dostępie instrumenty muzyczne, jak również obecność programów MuseScore i Audacity; nadto możliwe jest skorzystanie na miejscu z zasobu liczącego 100 tys. dokumentów muzycznych gromadzonych we wszystkich możliwych formatach. Oddział organizuje też spotkania i konferencje na tematy muzyczne. Oferta jest kierowana do amatorów i profesjonalistów; w oddziale można zarówno słuchać muzyki, jak i nagrywać ją w trakcie warsztatów. Ponadto prezentowane są dawne urządzenia do odtwarzania muzyki: fonografy, gramofony itd.

W tej części umieszczono również referat przygotowany przez Cynthię Cloutier-Marenger, Marie D. Martel i Christine Dufour *Usługi dla młodzieży w bibliotekach publicznych w Québecu: usługa wielostronna (Les services jeunesse des bibliothèques publiques québécoises: une prestation à plusieurs mains)*. Wystąpienie przygotowały: bibliotekarka i dwie profesorki nadzwyczajne Uniwersytetu w Montréalu (École de bibliothéconomie et des sciences de l'information), które prelekcję rozpoczęły od stwierdzenia, że brakuje literatury na temat usług bibliotecznych realizowanych przez biblioteki publiczne prowincji québeckiej (québécoises). Badanie oferty autorki rozpoczęły od projektu ankiety przygotowanej z wykorzystaniem platformy Limesurvey, którą skierowały do osób odpowiedzialnych za biblioteki oraz do dostawców usług bibliotecznych. Badania poprzedziło otrzymanie certyfikatu etycznego od Komisji etyki badań sztuki i humanistyki (CERAH de l'UdeM). Ankiety wypełniło 189 respondentów odpowiedzialnych za biblioteki (dyrektorzy, zarządzający), najwięcej z regionu Monteregii (35) i Lanaudière (24) oraz 24 dostawców usług bibliotecznych (wolontariuszy, animatorów, bibliotekarzy). Większość bibliotek stanowiły samodzielne biblioteki publiczne (80/189). W wyniku badań ustalono, że oferta kierowana przez biblioteki prowincji Québec do młodzieży jest bardzo zróżnicowana i często wykracza poza mury instytucji: są to np. tygodnie bibliotek publicznych, aktywności organizowane w parkach, wypożyczenia w szkołach, mobilne, w domach młodzieży, działania

w klasach szkolnych, udział w wydarzeniach zewnętrznych, warsztaty z powstawania książki, ale również spektakle, projekcje filmów itd. Biblioteki québeckie oferują również aktywności związane z książką kierowane do rodzin (np. zajęcia typu „Zrób to sam”, fr. bricolage), wspólne czytanie z rodzicami. Są miejscem spędzania przez rodziny wolnego czasu.

Prelegentki ustaliły, że realizacja szerokiej oferty nie zawsze jest łatwa, ponieważ większość bibliotek québeckich nie dysponuje miejscem do pracy w grupach, pracowniami ogólnymi i pracowniami specjalistycznymi. Wskazały, że przedmiot rozważań podjęty w wystąpieniu istotnie dotyczy zagadnień alfabetyzacji społecznej (*littérature communautaire*) i – precyzyjniej – alfabetyzacji rodzinnej (*littérature familiale*).

W bloku dotyczącym usług bibliotecznych w Sali BANQ referat na temat roli bibliotek w świecie niesprawiedliwości poznawczej i tworzenia wiedzy (*Injustice épistémique, création de savoirs et bibliothèques: quel rôle pouvons-nous jouer?*) wygłosiła Allison Harvey, reprezentująca Montréalskie Centrum Dokumentacji Edukacji Dorosłych i Praw Kobiet (CDÉACF). Instytucja ta ma w swoich zasobach 30 tys. dokumentów, z czego 10 tys. dostępnych online. Harvey wyróżniła niesprawiedliwość świadectw, hermeneutyczną, uczestnictwa i programową (*de témoignage, herméneutique, participation et de curriculum*). Użyła do tego celu określenia *épistémicide*. Obecność tego problemu społecznego rozszerza na wykluczenie kobiet, rdzennych mieszkańców (zagadnienie, na którego punkcie Kanada jest bardzo wrażliwa), ludzi różnych kolorów skóry i tubylców. Na przykładzie analizy płci i koloru skóry autorów wskazuje na różne nieprawidłowości na rynku wydawniczym twierdząc, że bycie „białym” pomaga na świecie w publikowaniu książek. Stwierdziła, że rozbudowa zasobu Centrum, rozumiana każdorazowo jako decyzja polityczna, ma przeciwdziałać nieprawidłowości poznawczej społeczeństwa. Przykładem tego działania jest gromadzenie przez Centrum zinów, poprzedników współczesnych blogów, które stanowiły wyraz sprzeciwu autorów przeciwko wykluczeniu społecznemu. Ich tematyka była zróżnicowana i kontrowersyjna, by wspomnieć choćby o pracach na temat różnorodności religijnej, rasowej, seksualnej, fizjologicznej itd. Zaprezentowane na końcu wystąpienia źródła bibliograficzne wskazują, że tematyka ta zyskuje na znaczeniu w zagranicznej dyskusji naukowej.

Podobny cel – dotyczący podnoszenia świadomości na temat zagadnień inkluzji w bibliotekach (*Éveiller aux enjeux d'inclusions en bibliothèque: le rôle des associations professionnelles*) – zrealizował prelegent Thomas Chaimbault-Petitjean, członek Stowarzyszenia Bibliotekarzy we Francji (AbF), Specjalnej Grupy Zainteresowań Użytkownicy LGBTQ w ramach IFLA oraz innych stowarzyszeń profesjonalnych. Opowiedział o komisji Légothèque przy Association des bibliothécaires de France (AbF), która powstała w 2012 r. Na stronie WWW komisji możemy przeczytać, że nazwa

„Légothèque” nawiązuje do zestawu budowlanego Lego, do ego, czyli do siebie samego, ale także do czasownika „czytać” w języku łacińskim (*lego, legis, legere*). Jednocześnie odnosi się w języku francuskim do bibliotek⁴.

Działalność Komisji polega na podkreślaniu roli bibliotek we wspieraniu społeczności – feministycznych i LGBTQ – poprzez realizowanie działań o charakterze politycznym (zaznajamianie społeczności z różnorodnością), cyfrowym (podejmowanie inicjatyw digitalnych) i profesjonalnym (np. usuwanie barier administracyjnych). Celowość tych działań Chaimbault-Petitjean uzasadnił następująco: by dawać do widzenia i myślenia.

Ta część została zwieńczona referatem Justine Plaisance i Marie-Laurence Audet dotyczącym tematu włączania społecznego (inkluzji) osób starszych (*Travailler ensemble pour briser l'isolement: projet de micro-bibliothèques et de médiation du livre dans les résidences pour aînés de Boucherville*). Boucherville to ok. 40-tysięczne miasto na prawym brzegu rzeki św. Wawrzyńca położone nieco na północ od centrum Montréalu. Oba miejsca dzieli ok. 20 km. Autorki zaprezentowały najpierw strukturę demograficzną miejscowości (ok. 20% osób w wieku powyżej 65 roku życia) oraz dostępne zasoby ludzkie w bibliotece (28 pracowników, w tym trzech bibliotekarzy i siedmiu techników, 140 tys. woluminów zbiorów różnego typu, dostępność biblioteki w tygodniu przez 65 godzin), by następnie przejść do opisu wyzwań stojących wobec osób starszych, związanych z geograficzną i architektoniczną trudnością w dostępie do usług, zidentyfikowaną przepaścią cyfrową, utratą samodzielności czy związanych z izolacją osób starszych, które – zestawione z odpowiedzialnością stojącą po stronie miasta, polegającą na zapewnieniu dostępności usług bibliotecznych – spowodowało zainicjowanie przez biblioteki nowych, przeznaczonych dla osób starszych, usług bibliotecznych, oferowanych w domach seniorów. Środki na realizację projektu pochodziły z subwencji, która wyniosła 35 tys. dolarów kanadyjskich. Kolekcja dystrybuowanych książek została rozszerzona o oczekiwania ich mieszkańców – w szczególności powieści drukowane dużą czcionką, audiobooki, książki obrazkowe, czytanie na głos przez wolontariuszy. Oferowano również działania animatorskie, np.: czytanie na głos przez aktorów, przedstawienia na podstawie Małego Księcia. Cała organizacja oferty dla seniorów, mimo wcześniejszych trudności związanych z pandemią SARS-CoV-2, przyniosła określone korzyści. Umożliwiła realizację potrzeby uczestnictwa społeczności, akceptację projektu przez mieszkańców domów opieki, jak również nagrodę Comlicité przyznaną przez Stowarzyszenie Bibliotek Publicznych Québecu (ABPQ).

Ważne zagadnienie poruszone podczas Kongresu stanowiła alfabetyzacja społeczeństwa. W referacie *Alfabetyzacja społeczna: przedmiot badań i kwestia polityki publicznej (La littératie communautaire: Un objet de recherche*

⁴ Szczegóły: <https://legothequeabf.wordpress.com/about/>.

et un enjeu pour les politiques publiques) Marie Martel, Christine Dufour, Laurie-Ann Garneau-Gaudreault, Samar Kiamé i Nathalie Lacelle reprezentujące trzy uniwersytety (Université de Montréal, Université du Québec à Montréal i Université du Québec à Trois-Rivières) wskazały, że alfabetyzacja dotyczy osób zarówno młodych, dorosłych oraz starszych. Celem wystąpienia było przedstawienie dynamiki wzrostu liczby publikacji na ten temat. Podstawę badań stanowiło 269 opisów bibliograficznych artykułów zarejestrowanych w Web of Science. Przegląd systematyczny literatury wykazał dużą obecność prac anglo- i hiszpańskojęzycznych na ten temat. Pierwsze prace na temat alfabetyzacji odnotowano w 1976 r. Zauważono, że wzrost liczby prac nastąpił po wydaniu pierwszego numeru czasopisma „Community Literacy Journal” w 2006 r. Przedstawiono nadto – opierając się na analizie literatury – związki alfabetyzacji społeczeństwa (*community literacy, littérature communautaire*) z innymi terminami pokrewnymi, by wymienić tu choćby: *literacy education, family literacy, service learning, adult literacy* oraz *digital literacy*. Ukazano również, odpowiadając na jedno z pytań badawczych, jakie ujęcie przyjmują autorzy różnych definicji, począwszy od socjologicznego przez polityczne, praktyczne, po przestrzenną definicję alfabetyzacji społeczeństwa, wyrażającą zróżnicowaną dynamikę rozumienia i implementacji tego pojęcia.

Wśród nowych zadań stawianych przed bibliotekami wymieniano również walkę z dezinformacją, o której mówił występujący już wcześniej T. Chaimbault-Petitjean. Prelegent swoje wystąpienie oparł na prezentacji doświadczeń utworzonej w 1963 r., działającej obecnie w Villeurbanne koło Lyonu (Francja), Wyższej Szkoły Państwowej Nauk o Informacji i Bibliotekach (École nationale supérieure des sciences de l’information et des bibliothèques – l’ENSSIB). Rolę profesjonalistów informacji w omawianym temacie wskazał wizualnie w obszarze stosowania zaproponowanego przez UNICEF schematu Measuring Life Skills oraz w kontekście stosowania schematu walki z dezinformacją w ujęciu przyjętym przez IFLA.

Osiągnięcia w zakresie walki z dezinformacją ma – jak to przedstawiono – również ENSSIB, który głównie dzięki ministerialnym dotacjom może prowadzić – często na zasadzie współpracy partnerskiej – różne działania medialne, projekty edukacyjne, jak również prace badawcze. Realizowany jest na przykład projekt EXPERT2026, w który zaangażowane są środowiska edukacyjne, administracyjne itp., zmierzający do rozwoju kompetencji w zakresie zwalczania dezinformacji. Studenci uczestniczą również w projekcie Międzynarodowej Organizacji Frankofońskiej (OIF), polegającym na dzieleniu się wiedzą na temat sposobów podnoszenia umiejętności i zdolności dotyczących wiarygodności informacji. Inny przykład to opracowanie przewodnika tematycznego na temat edukacji o mediach i informacji. Jest on dostępny na stronie enssib.libguides.com. W dyskusji

z publicznością Chaimbault-Petitjean przyznał, że reprezentanci Szkoły często mówią dziennikarzom, która informacja jest prawdziwa.

Ostatni referat bibliotekach i alfabetyzacji (*Accueillir des personnes peu alphabétisées en bibliothèque publique*) przedstawiła Isabelle Coutant, agent rozwoju edukacji dorosłych na co dzień pracująca w Centrum Dokumentacji Edukacji Dorosłych i Praw Kobiet (CDÉACF). Zaproponowane ujęcie dotyczyło Québecu, gdzie 53,3% osób ma problem z czytaniem ze zrozumieniem. Problem może, zdaniem I. Coutant, dotyczyć imigrantów, osób bez pracy, autochtonów (zwanych w Kanadzie First Nations lub indigenous people), jak również osób biednych. Przyczyną może być jednak więcej. Czynnikiem wpływającym na niski poziom alfabetyzacji mogą być na przykład słabe wyniki w nauce, rezygnacja ze szkoły, czynniki społeczne, cechy indywidualne (rodzinne, społeczne), niewykształcenie nawyku czytania.

Następnie autorka podzieliła się interesującymi wynikami badań dotyczących wykorzystania i postrzegania bibliotek publicznych przez osoby o niższym wskaźniku alfabetyzacji (*moins alphabétisées*). W tej grupie społecznej biblioteki są postrzegane jako „źródło wiedzy” nieprzeznaczone dla osób o niższym wskaźniku alfabetyzacji. Biblioteki odwiedzane są rzadziej, problematyczne są stosowane w bibliotece systemy klasyfikacyjne, brakuje tejże grupie właściwych dokumentów. Ażeby sprostać tym wyzwaniom, prelegentka proponuje modyfikację oferowanych przez biblioteki usług, sugestie te nie są jednak w jakikolwiek sposób zaskakujące czy innowacyjne. Sugeruje raczej wydłużanie terminu wypożyczenia zbiorów, zwiększenie liczby egzemplarzy tych samych tytułów książek, utworzenie przestrzeni do prowadzenia konwersacji, poprawę oznakowania bibliotek, rozwój gościnnych przestrzeni oraz współpracę z grupami w terenie. To ważne zadanie dla bibliotek, ponieważ, jak zauważa Coutant, środowisko szkolne nie jest w stanie sprostać wszystkim oczekiwaniom informacyjnym społeczności.

Po tym referacie rozpoczęła się mniej oficjalna część konferencji. Organizatorzy w osobie Prezydenta FMD Tristana Müllera i sekretarz generalnej Micheline Brûlé dziękowali szczególnie profesorowi Réjeanowi Ravardowi za jego wieloletnie wsparcie dla organizacji. Po przemówieniach głos został oddany znanej w Québecu drag queen Barbardzie, która przeczytała zgromadzonym bibliotekarzom, przy wybuchach śmiechu publiczności, bajkę „Opowieść o Barbardzie”.

Drugi dzień konferencji został zaplanowany w kilku blokach, które były jeszcze bardziej zróżnicowane tematycznie. Podejmowano tematy zarządzania informacją, komunikowania, nowych ujęć w środowisku dokumentacyjnym, informacji zdrowotnej, dostępu do informacji. W dalszej części zaprezentują jedynie wybrane wydarzenia drugiego (i trzeciego) dnia konferencji, w których mogłem uczestniczyć.

Drugiego dnia konferencji często pojawiały się prezentowane w różnych aspektach wątki współpracy, zwłaszcza w kontekście zarządzania informacją. Temu zagadnieniu został poświęcony jeden blok tematyczny w Sali BAnQ. Wielu prelegentów wspominało o niej w kontekście projektowania i realizacji strategii zarządzania informacją, np. w referacie Yvesa Pelletiera i Carole Marti: Wdrażanie strategii zarządzania informacją – przypadek Hydro-Québecu (*Mise en œuvre d'une stratégie d'entreprise en gestion de l'information – Le cas Hydro-Québec*), czy w przypadku zarządzania informacją rządową – por. wystąpienie Marie-Josée Allard Rozwój poprzez współpracę: wyniki i wyzwania związane ze strategiami przyjętymi w projekcie rozwoju wiedzy specjalistycznej w zakresie zarządzania informacją rządową (*Développer par la collaboration: résultats et défis des stratégies adoptées dans le cadre d'un projet de développement de l'expertise en gestion de l'information gouvernementale*). Interesujące było zwłaszcza wystąpienie Pelletiera i Marti, którzy przedstawili plan strategiczny zarządzania informacją i jego praktyczną realizację w firmie produkującej prąd w elektrowniach wodnych Hydro-Québec.

W sesji po przerwie kontynuowano w Sali BAnQ wystąpienia prezentujące kolejne wyniki badań. Piszący te słowa wygłosił referat na temat komunikowania wizualnego bibliotek najlepszych uniwersytetów świata w latach 2020-2021, konkludując, że każda z bibliotek wybrała własny sposób pozyskiwania audytorium na kanale YouTube. Analiza kwantytatywna objęła ocenę zaangażowania użytkowników, charakterystykę publikowanych treści, wskazanie ograniczeń i trudności w badaniu mediów społecznościowych, w tym kanałów YouTube bibliotek. Kolejny mówca François R. Derbas-Thibodeau przedstawił koncepcję metaalfabetyzacji i obywatelstwa kulturowego oraz szczególną rolę bibliotek w zakresie ich praktycznej realizacji.

Osobny, obszerny blok prezentacji stanowiły te dotyczące bibliotek akademickich i okołookademickich tematów. W programie konferencji został podzielony na cztery części (dziesięć referatów naukowych) oraz został zatytułowany: „Symposium bibliotek szkół wyższych”. Tę część rozpoczęła Guylaine Beaudry, dziekan Bibliotek Trenholme w McGill⁵, nakreślając sytuację bibliotek uniwersyteckich w Québecu w referacie *Biblioteki uniwersyteckie Quebecu: 55 lat współpracy na rzecz pierwszorzędnych usług i infrastruktury dokumentacyjnej* (*Les bibliothèques universitaires du Québec: 55 ans de collaboration pour des services et une infrastructure documentaire de premier plan*).

Dalsze prezentacje przyjęły w znacznej mierze charakter indywidualnych studiów przypadku, poprzedzonych szerokim wprowadzeniem definicyjnym i metodologicznym. Mimo że dotyczyły one zróżnicowanych,

⁵ <https://reporter.mcgill.ca/guylaine-beaudry-appointed-next-trenholme-dean-of-libraries/>.

konkretnych przedsięwzięć, często istotnie wpływających na konkretną społeczność, prenterom udało się zachować luźny, interesujący, zachęcający do wysłuchania i dyskusji, charakter wystąpień, niepozbawionych anegdot czy elementów swobodnej interakcji z publicznością, który wpływał na percepcję wydarzenia niekrótkiego przecież Kongresu (obrady trwały od godziny 9 do 17).

O opracowaniu programu konserwacji zbiorów drukowanych (*Ensemble pour assurer l'accès aux richesses des collections du PBUQ – Élaboration d'un programme de conservation partagée des collections imprimées*) opowiedzieli Mathieu Ayoub i Mélissa Beaudry. Po przerwie przedstawiono również w pewnym zakresie ofertę biblioteczną i zastosowane rozwiązania technologiczne wspierające społeczność, tu m.in.: pandemiczne doświadczenia związane z udostępnianiem zbiorów bibliotecznych przez platformę Érudit (Émilie Chouinard, Gwendal Henry) oraz szerokiego wykorzystania otwartych zasobów edukacyjnych (REL; Les ressources éducatives libres) w bibliotekach szkół wyższych w Québecu. Zwrócono również szczególną uwagę na ofertę usług dokumentacyjnych adresowanych do niepełnosprawnych studentów (SESH) Uniwersytetu w Montréalu. Prezentacja dotyczyła opisu projektu zainicjowanego na uczelni, polegającego na pogłębionym zdiagnozowaniu potrzeb tej społeczności, a następnie wytyczenia kierunku zmian zmierzających w kierunku poprawy oferowanych usług.

O współpracy z doradcami edukacyjnymi w celu promowania uczciwości intelektualnej opowiedziała Lucie Delhomme prezentując osiągnięcia działającej w latach 2015-2022 grupy roboczej REBICQ-REPTIC, którą tworzyli bibliotekarze uczelniani i doradcy pedagogiczni grupy bibliotek publicznych Québecu. W czasie wystąpienia opowiedziała o efektach realizowanego projektu, do których należy poradnik uczciwości intelektualnej i opracowanych dla szkół wyższych materiałów promocyjnych związanych z realizacją kampanii „złap się za głowę”.

Jak przedstawił to Jean-Sébastien Sauvé, kanadyjskie środowisko profesjonalistów informacji ma również problem z widocznością publikowanego dorobku naukowego. Prelegent opowiedział o projekcie bazy, w której będą gromadzone dane biograficzne oraz dane o dorobku osób publikujących na tematy z zakresu bibliologii i informatologii (fr. SIB, *Sciences de l'information et des bibliothèques*). W rozmowie osobistej Jean-Sébastien przyznał, że publikacje wychodzą głównie spod pióra pracowników naukowych, nie bibliotekarzy. Dorobek tych ostatnich jest znacznie mniejszy.

W trzeciej sesji Sympozjum bibliotek szkół wyższych wygłoszono dwa referaty. Prasun Lala i Catherine Forget wygłosili prelekcję „*Intruz*” w bibliotece? *Pracownicy naukowcy i specjaliści ds. informacji – zwycięska współpraca w ÉTS! (Un «intrus» dans la bibliothèque? Agent de recherche et professionnelles*

de l'information, une collaboration gagnante à l'ÉTS!) ÉTS to Wyższa Szkoła Technologii w Montréal (École de technologie supérieure de Montréal). Przedstawiając *case study*, wykazali, że współpraca pomiędzy pracownikami naukowymi i specjalistami ds. informacji zatrudnionymi w bibliotece przynosi korzyści całej społeczności. Jako przykład takiej współpracy wymienili warsztaty szkoleniowe prowadzone w duecie pracownik naukowy-bibliotekarz. „Obecność” w bibliotece pracowników naukowych sprawia, że wiedza specjalistyczna bibliotekarzy może zostać lepiej poznana przez pracowników szkoły wyższej. Służy to nie tylko bibliotece, ale przede wszystkim studentom.

Na zakończenie sesji pozostawiono niezwykle interesujące wystąpienie Daniela Zavala-Mora i Gastona Quirion, w którym autorzy zadali ważne pytanie o sytuację bibliotekarzy uniwersyteckich położonego w stolicy Prowincji Québec Uniwersytetu Laval w porównaniu z pracownikami innych bibliotek uniwersyteckich w Kanadzie. Mówcy rozpoczęli od przedstawienia ewolucji profesji i roli bibliotekarzy uniwersyteckich oraz zaznaczenia, że frankofońskie bibliotekarstwo uniwersyteckie nie jest obecne w literaturze z zakresu bibliotekoznawstwa i nauk o informacji (*bibliothéconomie et sciences de l'information*). Dalej przeszli do *clue* prezentacji: przedstawienia wyników badań 15 kanadyjskich uniwersytetów, w których potwierdzili, że status zawodowy bibliotekarzy na Uniwersytecie Laval nie jest równy ze statusem zdecydowanej większości bibliotekarzy uniwersyteckich w kraju.

Analizie podlegały dokumenty poszczególnych uniwersytetów. Autorzy sprawdzali m.in., jakie widnieją w nich zapisy dotyczące np. możliwości przynależności bibliotekarzy do związków zawodowych w poszczególnych uniwersytetach, możliwości prowadzenia badań i doskonalenia zawodowego, ścieżki awansu zawodowego i zarobków. Okazało się, że wiele z zapisów było nieobecnych w dokumentach dotyczących Uniwersytetu Laval. Zastosowana metodologia pozwoliła w przejrzysty sposób wykazać, że brak statusu akademickiego bibliotekarza w Uniwersytecie Laval ma swoje źródło w kulturze organizacyjnej oraz sposobie postrzegania pełnionych ról przez samych bibliotekarzy, mimo że już w 2015 r. CAPAL-ACBES (Kanadyjskie Stowarzyszenie Profesjonalnych Bibliotek Akademickich) opublikowało deklarację, w której stwierdzono, że „status akademicki bibliotekarzy jest imperatywem dla ich mandatu nauczania akademickiego, uczenia się i tworzenia wiedzy”. Nieregularne stosowanie tej zasady sprawia, że można mówić obecnie w Kanadzie o dwóch kierunkach rozwoju zawodu bibliotekarza uniwersyteckiego, gdzie jego reprezentanci są widziani albo wyłącznie jako pracownicy administracyjni lub pomocniczy, albo jako – zgodnie z deklaracją CAPAL-ACBES – pracownicy naukowci. Zdaniem autorów należy rozważyć rolę bibliotekarzy w społeczności uniwersyteckiej, a szczególnie przypadek zaprezentowany

w trakcie konferencji nakazuje również przemyśleć znaczenie aktualnego statusu bibliotekarzy w Uniwersytecie Laval, także w kontekście frankofońskim. I, co podkreślono ponownie, wymaga to zmiany kultury organizacyjnej.

Obrady trzeciego dnia ponownie odbywały się w blokach tematycznych dotyczących: innowacji w bibliotekach uniwersyteckich, zarządzania danymi, współpracy międzystowarzyszeniowej (w formie obrad okrągłego stołu), lepszych usług bibliotecznych, grupy zawodowej bibliotek w prowincji québeckiej. Esther Bélanger opowiadała o skutecznej, przyspieszonej pandemią SARS-CoV-2 i popularyzacją pracy zdalnej, migracją usług bibliotecznych do opartego na chmurze portalu. Benoit Soubeyran reprezentujący znany studentom Uniwersytetu Łódzkiego Université Gustave Eiffel (GE) (przed pandemią uczestniczyli oni w zorganizowanej tamże w 2019 r. konferencji Bobcatsss) opowiadał o pracach przygotowawczych i wdrożeniowych związanych z projektem nowej strony biblioteki Uniwersytetu GE, polegających na redukcji zamieszczanych na niej treści, oraz ograniczeniu się do treści związanych z dostępem do wiedzy oraz najważniejszych informacji dotyczących działania biblioteki.

Następnie odbył się panel dyskusyjny przedstawicieli różnych stowarzyszeń bibliotekarskich funkcjonujących w Prowincji Québec, by wymienić choćby np. Stowarzyszenie Studentów Szkoły Bibliotekoznawstwa i Informacji Uniwersytetu w Montréalu (AEEEEBSI), Stowarzyszenie Profesjonalistów Informacji i Dokumentacji (ADBS), Stowarzyszenie Profesjonalistów Informacji i Dokumentacji w Atlancie (ADBS), czy Międzynarodowe Frankofońskie Stowarzyszenie Bibliotekarzy i Dokumentalistów (AIFBD). Mówcy rozmawiali o tym, czego Kongres w ogólności i szczegółach dotyczył – współpracy, poprawy usług bibliotecznych, trudności (po)pandemicznych.

Po przerwie w bloku tematycznym: „Usługi dla lepszej obsługi publiczności” Danielle Poirier, Lisa Miniaci, Mireille Laforce, Geneviève Gamache-Vaillancourt i M. Clapperton przedstawiły ofertę Bibliothèque et Archives nationales du Québec, rozpoczynając referat od wyświetlenia filmu promującego księżnicę. Podając informację, że dziennikarze interesują się gromadzonymi przez Bibliotekę plakatami wyborczymi, przedstawiły, jak te i inne materiały są przechowywane, w jaki sposób katalogowane i udostępniane (cyfrowo: collections.banq.qc.ca) oraz kto i w jaki sposób może z nich skorzystać (wszyscy).

Następnie odbył się warsztat prowadzony przez Mathieu Thuot-Dubé, który mówił o społeczeństwie uczącym się oraz o tym, że branża bibliotekarska, archiwistyczna i dokumentacyjna są katalizatorami tego procesu). Publiczność została w pełni zaangażowana i aktywnie wzięła udział w warsztacie, chętnie wskazując przez aplikację do interakcji dla spotkań hybrydowych (slido.com) słowa-kлючe związane, ich zdaniem, ze społec-

czeństwem uczącym się, wymieniając: ciekawość, literaturę, pytania, spotkanie, technologie, dzielenie się, brak cenzury, know-how, współpracę. Dalej zgromadzeni na sali odpowiadali na pytanie prowadzącego warsztat, które brzmiało: które środowiska miały największy wpływ na twoją ścieżkę edukacyjną. 71% przyznało, że to środowisko zawodowe wywarło ten wpływ, 62% – że było to środowisko college'u lub uniwersytetu, zaś po 44% – że było nim środowisko rodzinne i samoedukacja.

W ostatnim wystąpieniu podjęto temat współpracy w zakresie ulepszenia obsługi mniejszości frankofońskiej. Prelegentki – Céline Gareau-Brennan, Nadia Caidi, Sarah Shaughnessy, Catherine Lachaine, zatrudnione w różnych uniwersytetach kanadyjskich (Toronto, Ottawa) i amerykańskich (Alberta), zaprezentowały wyniki swoich badań dotyczących rozwoju kolekcji francuskojęzycznych w kontekście mniejszościowym. Ankietę wypełniło 53 francuskojęzycznych kierowników zbiorów, spośród których 70% było za nie bezpośrednio odpowiedzialnych. Wspominano o problemach w gromadzeniu literatury francuskiej wynikających z ograniczonego dostępu do dostawców i pośredników zasobów francuskojęzycznych, ograniczeniach językowych personelu, jak również problematycznym scentralizowanym zakupie zbiorów.

Na zamknięcie plenarne konferencji zaproszono dyrektorkę regionalną Radia Canada-Québec Julie Lemieux. Na stronie Kongresu możemy przeczytać, że jej lokalnym osiągnięciem było to, że „potrafiła zaszcześcić wizję, która przyczyniła się do rozwoju kultury, planowania, dziedzictwa i komunikacji. Dało to początek m.in. rewitalizacji bibliotek gminnych oraz tworzeniu przyjaznych użytkownikom ulic i przestrzeni publicznych”⁶.

Kongres był doskonałą okazją dla Quebecczyków do dyskusji na temat sposobów wsparcia społeczności lokalnej w zakresie oferowania jej coraz lepszych usług. Fenomen dbałości o język i kulturę francuską wybrzmiewał bardzo mocno, język angielski był jednak, gdy potrzeba, również używany.

Na zakończenie kilka uwag okołokonferencyjnych. 1. Kanadyjscy frankofoni uwielbiają akronimy. Potrzeba było chwili, by zorientować się, czym jest UQaM, BAnQ, ENSSIB, SESH. Były to najczęściej zwyczajowe, skrótowe określenia nazw np. instytucji i grup społecznych, ułatwiające płynną prezentację problemu w trakcie wystąpienia. 2. Zawód bibliotekarza ma we francuskojęzycznej Kanadzie zupełnie inny, wyższy niż w Polsce status, choć reprezentanci niektórych bibliotek (por. referat D. Zavala-Mora i G. Quiriona) zgłaszają, że status ten różni się pomiędzy niektórymi instytucjami. Reprezentanci branży stanowią zróżnicowaną pochodzeniem grupę zawodową. Udało mi się zaobserwować, że wpływa to bezdyskusyjnie na jakość i poziom dyskusji, zaangażowanie

⁶ Julie Lemieux – <https://cpi.fmdoc.org/speaker/julie-lemieux/>.

obecnych na sali profesjonalistów, sposób wymiany myśli, podejście do tematu, a przede wszystkim autentyczne poczucie, że biblioteka to ważne społecznie miejsce spotkań, wsparcia, wolności.

Referenci mieli świetny kontakt z publicznością, doskonale było widać zainteresowanie podejmowanymi tematami, które skutkowało szeregiem niewymuszonych pytań uczestników konferencji zgromadzonych na sali.

Ostatnia uwaga dotyczy lokalnej obyczajowości. Kiedy podziękowałem Profesorowi R. Ravardowi za spotkanie przed konferencją, on podziękował mi za to, że mu dziękuję. Kanadyjczycy, a w szczególności Quebeczycy uwielbiają dziękować i przeproszać w każdej sytuacji. Ja z kolei miałem za co dziękować, ponieważ kanadyjska otwartość i gościnność przed, w trakcie i po Kongresie przeszła moje najśmielsze oczekiwania. Uczestnictwo w Kongresie pomogło mi zrozumieć, jak wiele jest przed nami pracy nad poprawą statusu zawodu bibliotekarza, kwestiami kształcenia bibliotekarzy oraz zwiększeniem znaczenia bibliotek w Polsce.

Zbigniew Gruszka

Katedra Informatologii i Bibliologii

Uniwersytet Łódzki

zbigniew.gruszka@uni.lodz.pl

ORCID 0000-0002-7834-3893

Tekst wpłynął do Redakcji 10 lutego 2023 r.